

LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI EGYETEM
Doktori Iskola (7.6 Zeneművészet)

ANTAL LAURA

**FORMÁK ÉS KIFEJEZÉSMÓDOK
LIGETI GYÖRGY
VOKÁLIS MŰVÉSZETÉBEN**

CÍMŰ DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉNEK TÉZISEI

Budapest, 2008

Ligeti György zeneszerzői munkásságával magyar nyelven két könyv: Várnai Péter 1979-ben és Eckhard Roelcke 2005-ben megjelent beszélgetőkönyve foglalkozik. A zeneszerző egész életútját végigkövető, átfogó tanulmány magyar nyelven eddig nem jelent meg. Számos német nyelvű írás foglalkozik Ligeti műveivel, közülük egy a késői kórusműveket elemzi részletesen.¹ A jelen értekezéssel egy időben íródott két dolgozat, az egyik Ligeti korai alkotóperiódusát, a másik zongoraműveit tárgyalja.² Értekezésemben áttekintést nyújtok Ligeti György vokális műveiről, kezdve a zeneszerző első experimentális kompozícióival, végigjárva nem csak kórustételeit, hanem vokális-hangszeres kamaraműveit, oratórikus és színpadi műveit is. A művek formáját, szerkezeti felépítését a zeneszerzői ideával és a kifejezendő tartalommal összefüggésben vizsgálom, feltárva egy-egy zenei megoldás hasonlóságait a zeneszerző tisztán hangszeres művei, és az életművet átszövő vokális művek között, s végül felismerve, hogy a régi struktúrák és kifejezésbeli vonások az újak mellett az életmű során újra és újra felbukkannak.

---

¹ Englbrecht, *Die späte Chormusik von György Ligeti*

² Kerékfy Márton, "...eine Neue Musik aus dem Nichts zu bauen" - Ligeti György zeneszerzői útja, 1950-1956, 2008; Marczi Mariann, *Ligeti György zongoraetűdjei*, 2008

Új utakon

Ligeti György utolsó Magyarországon komponált kórusaiban már felfedezhetők a későbbi évtizedekben kibontakozó, és az életpályát meghatározó zenei struktúrák. E kétféle mozgásállapot első vokális kifejeződéseit vizsgálja az első fejezet.

Új polifónia születése

A statikus mozgású zenei anyag belső, polifonikus gazdagodását részletezi a *Requiem* elemzése. A *Lux aeterna* című műben a konzonáns, akkordikus pontok formai tagolódást adnak. A *Clocks and Clouds* a kétféle mozgás, a *statico* és *meccanico* struktúrákat elegyíti, egyiket a másikban benne rejlőként ábrázolja.

Gesztusok és groteszk

Az intenzíven gesztikuláló, szaggatottan heves kifejezésmód már a *Requiem* egyik tételében felbukkan, az *Aventures*-darabok pedig effektusokkal teli gesztus-zenék, melyek groteszk stílusa a zeneszerző operájának drámaértelmezésében kap további árnyalatokat.

Késői művek

A nyolcvanas években új zenei és zenén kívüli hatások érik Ligetit, amelyek a vokális művek strukturáltságában is megmutatkoznak. Egy-egy jellegzetes forma ad külső vázát e művek tartalmi megjelenéséhez, a mikropolifónia és a *meccanico* újra megjelenik, valamint régi műfajok és szerkesztésmódok kapnak ismét új életre.

A karvezető nézőpontjai

2003-ban kezdtem el foglalkozni Ligeti *Nonsense Madrigals* című sorozatával, s a munkafolyamat számos kérdést felvetett, és elgondolkodtatott nemcsak a művek technikai megvalósítására, hanem a karvezető szerepére vonatkozóan is. Néhány korai mű mellett a madrigál-sorozat koncertszerűen is megszólalt az irányításommal,³ ezért a vizsgálat különös tekintettel e művekre terjed ki.

---

³ 2003. 05. 30. Múcsarnok, *A természet hangjai* – két tétel a *Nonsense Madrigals*-ból; 2003. 10. 20. Őszi Fesztivál, *Nonsense Madrigals*

Összefoglalás

Ligeti vokális stílusjegyeit sorolja fel a záró fejezet. Ezek a formai, szerkezeti, és kifejezésbeli vonások nem szorítkoznak Ligeti vokális művészetére; egy-egy ötlet zenei megoldásának problémái az adott alkotói periódusban a vokális és hangszeres műveket egyaránt átszövik. Kifejezetten egyedi vokális stílusjegy Ligeti művészetében a szöveg megválasztása, kezelésmódja, adott formába öntése, és viszonyulása egy adott műfajhoz vagy szerkesztésmódhoz.

*A szerző hangversenyeinek jegyzéke - a Szabad Hangok
Énekegyüttes hangversenyei:*

2003. 10. 20.: Őszi Fesztivál, Rudas Fürdő

Varga Judit: Mad(á)rigál

Bolcsó Bálint: L'Oiseau blessé d'une flèche

Opánszki Dávid: Átfedések

Ligeti György: Nonsense Madrigals

2004. 02. 08.: Making New Waves Fesztivál

Trafó Kortárs Művészetek Háza

Dilara Basak Özdemir: Y los sueños, sueños son...

Varga Judit: Mad(á)rigál

Horváth Balázs: Madrigali/ I.

2004. 05. 24.: *Hindemith és Gesualdo madrigálok*

Régi Zeneakadémia, Nagyterem

Carlo Gesualdo: Felice primavera

Paul Hindemith: Frühling; An eine Schmetterling

Carlo Gesualdo: Ardita Zanzaretta

Paul Hindemith: An eine Tote; Judaskuß

Carlo Gesualdo: Mercè grido piangendo

Paul Hindemith: Trink aus!; Magisches Rezept

2005. 02. 17.: *Sokszíniú nemzetek*, Orosz Kulturális Központ

Igor Stravinsky: Cantata

Bartók Béla: Štyri slovenské národné piesne

Elena Camoletto: Geistlich

Ligeti György: Éjszaka; Reggel

Henk Badings: La Danse des Dieux

Seiber Mátyás: Three Nonsense Songs

2005. 06. 14.: *Nőikar és más hangszerek*

Zeneakadémia, Kisterem

Igor Stravinsky: Négy orosz népdal

Mihály András: Apokrifek/ I. II.

Jeney Zoltán: Madárhívogató

Ligeti: Két kánon

Bartók Béla: Falun

2006. 04. 07.: *Varázslat*

Budapesti Történeti Múzeum, Királypince

Brahms: Vier Gesänge op. 17

Eben: Zauberspruch, den Liebsten zu beschwören

Hindemith: Magisches Rezept

Frank Martin: Songs of Ariel

Florent Schmitt: Cinq Refrains/ Maléfice

Mäntyjärvi: Four Shakespeare Songs/ III.